

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

9 vtrum sit circa passiones, vel circa operationes tantum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Ad primum ergo dicendum, quod iustitia legalis sufficienter quidem ordinat hominem in his, quae sunt ad alterum, quantum ad commune quidem bonum, immediate: quantum autem ad bonum unius singularis personae, mediate. Et ideo oportet esse aliquam particularem iustitiam, quae immediate ordinat hominem ad bonum alterius singularis personae.

Ad secundum dicendum, quod bonum commune civitatis, & bonum singulare unius personae non differunt solum secundum multum, & paucum, sed secundum formalem differentiam. Aliqua enim est ratio totius, & partis. Ideo Philosophus in 1. Politic. dicit, quod non bene dicuntur, qui dicunt civitatem, & domum, & alia huiusmodi differre solum multitudine, & paucitate, & non specie.

Ad tertium dicendum, quod domestica multitudo secundum Philosophum in 1. Politic. distinguitur secundum tres coniugationes. Luxoris & viri, patris & filii, & fratris, quarum personarum una est quasi aliquid alterius. Et ideo ad huiusmodi personas non est simpliciter iustitia, sed quaedam iustitia species, scilicet, oeconomica, ut dicitur in 5. Ethic.

ARTICVLVS. VIII.

Utrum iustitia particularis habeat materiam specialem.

Ad octavum sic proceditur. Videtur, quod iustitia particularis non habeat materiam specialem. Quia super illud Gen. Fluuius quartus ipse est. Euphrates, dicit Glossa Euphrates, frugifer, interpretatur: nec dicitur contra quos vadat, quia iustitia ad omnes animae partes pertinet: hoc autem non esset, si haberet materiam specialem, quia quilibet materia specialis ad aliquam specialem potentiam pertinet. Ergo iustitia particularis non habet materiam specialem.

¶ 2. Praet. Aug. dicit in libro 83. quod quatuor sunt animae virtutes, quibus in hac vita spiritualiter vivitur. scilicet temperantia, prudentia, fortitudo, & iustitia. Et dicitur, quod quarta est iustitia, quae per omnes diffunditur. Ergo iustitia particularis, quae est una de quatuor virtutibus cardinalibus, non habet specialem materiam.

¶ 3. Praet. Iustitia dirigit hominem sufficienter in his, quae sunt ad alterum: sed per omnia quae sunt huius vitae homo potest ordinari ad alterum. Ergo materia iustitiae est generalis, & non specialis.

Sed contra est, quod Philosophus in 5. Ethic. ponit iustitiam particularem circa ea specialiter, quae pertinent ad communicationem vitae.

Responsio. Dicendum, quod omnia quaecumque rectificari possunt per rationem, sunt materia virtutis moralis, quae diffinitur per rationem rectam, ut patet per Philosophum in 5. Ethic.

Posiunt autem per rationem rectificari & interiores animae passionnes, & exteriores actiones, & res exteriores, quae in usum hominis veniunt: sed tamen per exteriores actiones, & per exteriores res, quibus sibi invicem homines communicare possunt, attenditur ordinatio unius hominis ad alterum: secundum autem interiores passionnes consideratur rectificatio hominis in seipso. Et ideo cum iustitia ordinetur ad alterum, non est circa totam materiam virtutis moralis, sed solum circa exteriores actiones, & res, secundum quamdam rationem obiecti specialem, prout scilicet secundum eas unus homo alteri coordinatur.

Ad primum ergo dicendum, quod iustitia pertinet quidem essentialiter ad unam partem animae, in qua est sicut in subiecto. scilicet ad voluntatem, quae quidem movetur per suum imperium omnes alias animae partes. Et si iustitia non directe, sed quasi per quandam redundantiam ad omnes animae partes pertinet.

Ad secundum dicendum, quod sicut supra dictum est, virtutes cardinales dupliciter accipiuntur. Uno modo, secundum quod sunt speciales virtutes habentes determinatas materias. Alio modo, secundum quod significant quosdam generales modos virtutis: & hoc modo loquitur ibi Augustinus. Dicit enim quod prudentia est cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum. Temperantia est refractio cupiditatis ab his, quae temporaliter delectant. Fortitudo est firmitas animi adversus ea, quae temporaliter molesta sunt. Iustitia est, quae per ceteras diffunditur, dilectio Dei, & proximi, quae scilicet est communis radix totius ordinis ad alterum.

Ad tertium dicendum, quod passionnes interiores, quae sunt pars materiae moralis, secundum se non ordinantur ad alterum, quod pertinet ad specialem rationem iustitiae, sed earum effectus sunt ad alterum ordinabiles, scilicet operationes exteriores. Unde non sequitur, quod materia iustitiae sit generalis.

ARTICVLVS. IX.

Utrum iustitia sit circa passionnes.

Ad nonum sic proceditur. Videtur, quod iustitia sit circa passionnes. Dicitur enim Philosophus in 5. Ethic. quod circa voluptates, & tristitias est moralis virtus: voluptas autem est delectatio, & tristitia sunt passionnes quaedam, ut supra habitum est, cum de passionibus ageretur. Ergo iustitia, cum sit virtus moralis, erit circa passionnes.

¶ 2. Praet. Per iustitiam rectificandae operationes, quae sunt ad alterum: sed operationes huiusmodi rectificari non possunt, nisi passionnes sint rectificate, quia ex inordinatione passionum provenit inordinatio in praedictis operationibus. propter

terioribus, quibus ad alium ordinamus. Verum operationes istae non sunt unius modi. Nam aliqua sunt, quae secundum se ipsas iustum, vel iniustum suscipiunt, ut percussiones, occisiones, reverentiae, & huiusmodi. aliqua vero sunt, quae secundum earum materiam iustum, vel iniustum suscipiunt, ut emptio, venditio, restitutio, &c. Haec enim secundum res, quae venduntur, aut restituntur, puta, domos, agros, pecunias, iusta, vel iniuste dicuntur. Et propter hanc diversitatem in litera ponuntur duae materiae iustitiae, scilicet secundum actiones, & res exteriores.

Super quatuordecim articulis nonum.

1. 2. q. 61. art. 3. & 4.

Eodem li. 2. c. 1. arg. citatis.

Super quatuordecim articulis nonum.

In articulo eiusdem quod in responsione ad primum cum legis, quod delectatio est finis principalis &c. non intelligas, quod est finis principalis ipsius virtutis. Iam enim dictum vides in litera, quod est finis consequens, sed quod est principalis, quod ad nostrum iudicium discretum boni, & mali. Discretum namque male habituum, vel bene habituum ex delectatione in bono, vel malo. Temperatus enim gaudet abstinentia: iustus

1. 2. q. 23. art. 4.

4. dist. 15. q. 1. art. 1. q. 2. ad 2. Li. 2. c. 3. tom. 5.

stus iustitia, liberalis liberalitate, & sic de aliis. Et gaudentes in oppositis, contrarie habituatos dicimus.

¶ 3 Præ. Sicut iustitia particularis est ad alterum, ita etiam & iustitia legalis: sed iustitia legalis, est circa passiones, alioquin non se extenderet ad omnes virtutes, quarum quædam sunt manifeste circa passiones: ergo iustitia est circa passiones.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 5. Eth. quod est circa operationes.

RESPON. Dicendum, quod huius questionis veritas ex duobus apparet. Primo quidem ex ipso subiecto iustitiæ, quod est voluntas, cuius motus, vel actus non sunt passiones, ut supra habitum est, sed solum motus appetitus sensitivi passiones dicuntur. Et ideo iustitia non est circa passiones: sicut temperantia, & fortitudo, quæ sunt irascibilis & concupiscibilis, sunt circa passiones. Alio modo ex parte materiæ: quia iustitia est circa ea, quæ sunt ad alterum, non autem per passiones interiores immediate ad alterum ordinantur: & ideo iustitia circa passiones non est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non qualibet virtus moralis est circa voluptates, & tristitias, sicut circa materiam: nam fortitudo est circa timores, & audacias: sed omnis virtus moralis ordinatur ad delectationem & tristitiam, sicut ad quosdam fines consequentes: quia, ut Philosophus dicit in 7. Ethic. delectatio, & tristitia est finis principalis, ad quem respicientes vnumquodque hoc quidem malum, hoc quidem bonum dicimus. Et hoc modo pertinent etiam ad iustitiam: quia non est iustus, qui non gaudet iustis operationibus, ut dicitur in 1. Ethic.

AD SECVNDVM dicendum, quod operationes exteriores mediæ sunt quodammodo inter res exteriores, quæ sunt earum materia, & inter passiones interiores, quæ sunt earum principia. Contingit autem quandoque esse defectum in vno eorum sine hoc, quod sit defectus in alio: sicut si aliquis surripiat rem alterius non cupiditate habendi, sed voluntate nocendi: vel econverso, si aliquis alterius rem concupiscat, quam tamen surripere non velit. Rectificatio ergo operationum secundum quod ad exteriora terminantur, pertinet ad iustitiam: sed rectificatio earum secundum quod a passionibus oriuntur, pertinet ad alias virtutes morales, quæ sunt circa passiones. Unde surreptionem alienæ rei iustitia impedit, in quantum est contra æqualitatem in exterioribus constituendum: liberalitas verò in quantum procedit ab immoderata concupiscencia diuitiarum. Sed quia operationes exteriores non habent spem ab interioribus passionibus, sed magis a rebus exterioribus sicut ex obiectis: ideo per se loquendo, operationes exteriores magis sunt materia iustitiæ, quam aliarum virtutum moralium.

AD TERTIVM dicendum, quod bonum cõc est finis singulari personarum in cõitate existentium, sicut bonum totius, finis est cuiuslibet partium: bonum autem vnius personæ singularis non est finis alteri. Et ideo iustitia legalis, quæ ordinatur ad bonum cõmune, magis se potest extendere ad interiores passiones, quibus homo aequaliter disponitur in seipso, quam iustitia particularis, quæ ordinatur ad bonum alteri singularis personæ: quamuis iustitia legalis principaliter se extendat ad alias virtutes quatum ad exteriores operationes earum, in quantum scilicet precipit lex fortia opera facere, & que temperati, & que mansueti, ut dicitur in quinto Ethicorum.

† Li. 5. Eth. c. 2. a medio 10. 5.

Utrum medium iustitiæ sit medium rei.

AD DE CIMVM sic proceditur. Videtur, quod medium iustitiæ non sit medium rei. Rõn. generis saluatur omnibus speciebus: sed virtus moralis in 2. Ethic. diffinitur esse habitus electius immediate existens determinata rõne quod ad nos, ergo & in iustitia est mediũ rõnis, nõ rei. ¶ 2 Præ. In his, quæ simpliciter sunt bona, non est accipere superfluum, & diminutum, & per consequens nec medium, sicut patet de virtutibus, ut dicit in 2. Ethicor. sed iustitia est circa simpliciter bona, ut dicitur in 5. Ethicorum. ergo in iustitia non est medium rei.

¶ 3 Præ. In alijs virtutibus ideo dicitur esse medium rationis, & nõ rei, quia diuersimode accipitur per comparisonem ad diuersas personas, quia quod uni est multum, alteri est parum, ut dicitur in 2. Ethic. sed hoc etiam obseruatur in iustitia. Non enim eadẽ poena punitur, qui percutit principem, & qui percutit priuam personam. ergo etiam iustitia nõ habet medium rei, sed medium rationis.

SED CONTRA est, quod Philosophus in 2. Ethic. assignat mediũ iustitiæ secundum proportionalitatem arithmeticam, quod est medium rei.

RESPON. Dicendum, quod sicut in prædictum est, alia virtutes morales principaliter consistunt circa passiones, quarum rectificatio non attenditur, nisi secundum comparationem ad ipsum hominem, cuius sunt passiones, secundum quod irascitur, & concupiscit pro ut debet secundum diuersas circumstantias. Et ideo medium rationis virtutum non accipitur secundum proportionem vnius rei ad alteram, sed solum secundum comparationem ad ipsum virtuosum. Et propter hoc in ipsis est medium solum secundum rationem, quod ad nos: sed materia iustitiæ est exterior operatio, secundum quod ipsa, vel res cuius est usus, debitam proportionem habet ad aliam personam. Et ideo medium iustitiæ consistit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad personam exteriorem. Aequale autem est realiter medium inter maius & minus, ut dicitur in 10. Metaph. unde iustitia habet medium rei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod

Li. 5. c. 1. & 2. tom. 5.

1. 2. q. 23. art. 1. & q. 59. artic. 4.

Li. 7. c. 11. in prin. tom. 5.

Li. 1. c. 8. tom. 5.